

1. СОФІЙСЬКИЙ СОБОР У КИЄВІ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХІ СТ.). СУЧАСНИЙ ВИГЛЯД

Софійський собор — всевітньо відома пам'ятка архітектури і монументального живопису XI ст. Заснування собору згадується в літописах як під 1017 р., так і під 1037 р. Будівничим Святої Софії літописці називають великого київського князя Ярослава Мудрого. Джерела свідчать, що в цій справі Ярослав завершив починання свого батька Володимира — хрестителя Русі.

Упродовж сторіч Софія Київська була головною святинєю Русі-України — «митрополією руською». Собор, як головний храм держави, відіграв роль духовного, політичного та культурного центру. Під склепінням Святої Софії відбувалися урочисті «посадження» на великокняжий престол, церковні собори, прийоми послів, затвердження політичних угод.

Фрески прикрашають усі стіни собору. Крім релігійних сюжетів, на них зображено життя княжого двору: воєнні виправи, лови, вистави скоморохів (мандрівних акторів) та ін.

Оздоблюють храм і різні орнаменти, переважно рослинного характеру. Мозаїчні композиції Софійського собору виконані зі смальти, спектр якої налічує 177 кольорових відтінків на золотистому тлі.

При соборі велося літописання і були створені перші відомі на Русі бібліотека та школа. На честь заснування Ярославом 1037 р. софійської бібліотеки перед входом до собору в 1969 р. було встановлено пам'ятний знак (скульптор І. Кавалерідзе).

За свою багатовікову історію собор знав неодноразових пограбувань, пожеж, багаторічних запустінь, ремонтів і перестроїв. У 1240 р., під час загарбання Києва ордами Батия, Софійський собор уцілів, однак був пограбований і спустошений.

Відродження собору пов'язане з іменами видатних діячів України, серед яких Петро Могила та Іван Мазепа. Софійський собор зберігає художній спадок кількох поколінь. Він знаходиться в центрі мальовничого монастирського ансамблю XVIII ст., зведеного у стилі українського бароко.

2. МОЗАЇКА БОГОМАТЕРІ ОРАНТИ: СОФІЙСЬКИЙ СОБОР У КИЄВІ

Оранта — один з основних типів зображення Богоматері, що представляє її з піднятими і розкритими долонями назовні, тобто у традиційному жесті заступницької молитви.

Центральний образ собору — Марія-Оранта (Богоматір-заступниця). Образ Марії-Оранти створював, напевно, найуміліший майстер. Усе тло він виклав золотою смальтою. Тисячі полисків від кубиків збираються до центру, тому при освітленні постать огорнута м'яким, неясним золотистим сяйвом. Використав він і ефект фокуса світла, відбитого від увігнутого дзеркала. Але оскільки поверхня не гладенька, а світло не пряме, то і «віддзеркалення» вийшло не різке. Це заспокійливе, тихе сяйво. У ньому Марія-Оранта із серйозним, навіть суворим обличчям здається справді непорушною, всесильною. А сині, бузкові, блакитні, золотисті й чорні барви її вбрання надають постаті урочистості, святковості.

Обличчя Марії-Оранти здаля здається рожеватим. Цей колір досягнуто дуже майстерно за допомогою тонових переходів. Самих рожевих кубиків смальти не так уже й багато: на щоках, вустах, на підборідді. Але тоненька червона смужка, що нею обведені уста, ніс, повіки й підборіддя, немов зафарбовує рожевістю сусідні оливковий, білий, сірий, жовтий тони. Обличчя оживає, його виразність посилюється і проникливим поглядом очей. Висота мозаїки сягає п'яти метрів.

3. МОЗАЇКА ХРИСТА ВСЕДЕРЖИТЕЛЯ ІЗ СОФІЙСЬКОГО СОБОРУ В КИЄВІ

Мозаїка «Спаса Вседержителя» в дзеркалі центрального купола Софії Київської — найбільш монументальний образ у мистецтві Русі XI ст.

Софійські мозаїки є одними з найпрекрасніших за своїми фарбами. У них своєрідно поєднується архаїзм форм із надзвичайною красою то яскравих сяючих фарб, то притишених благородних півтонів, отриманих завдяки великій кількості найрізноманітніших відтінків одного кольору.

Діаметр медальйона, у який його укладено, більше чотирьох метрів, відстань від підлоги становить 28,5 м.

Христос — у пурпуровому хітоні й блакитному плащі. Медальйон обведений дев'ятьма різнобарвними колами. Навколо Христа-Вседержителя — чотири архангели, із яких тільки один (у блакитному вбранні) — мозаїчний, а інші в 1884 р. домалював олією М. О. Врубель.

4. СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКИЙ СОБОР У ЧЕРНІГОВІ. 1036 Р. СУЧАСНИЙ ВИГЛЯД

Спасо-Преображенський собор закладено близько 1033—1034 рр. чернігівським князем Мстиславом Володимировичем. Він став головним храмом давньоруського міста і Чернігово-Сіверського князівства, а нині є єдиним збереженим на лівобережжі України пам'ятником монументального кам'яного зодчества періоду розквіту Київської Русі. Це величний п'ятиглавий восьмистовповий храм. Про його колишнє багате внутрішнє оздоблення свідчать залишки фресок, різьблені плити хорів, підлоги, колони. Протягом століть він неодноразово перебудовувався. У Спасо-Преображенському соборі покоїться прах князя Ігоря Сіверського, оспіваного у «Слові о полку Ігоревім», та інших князів тієї ж епохи.

Спасо-Преображенський собор зберігся до наших днів майже цілком, але почасти перебудованим після руйнівної